

Joanna Peter

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Anna Rappe

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Wybór dodatkowych przedmiotów maturalnych przez małopolskich abiturientów

Egzamin maturalny w Polsce jest jednym z kluczowych egzaminów w systemie edukacji i odgrywa istotną rolę zarówno dla uczniów, jak i dla rekrutacji do szkół wyższych. System egzaminów zewnętrznych w Polsce ma na celu zapewnienie obiektywnej oceny uczniów i dostarczenie wiarygodnych wyników, które są brane pod uwagę między innymi przy rekrutacji na studia.

Trzecia duża reforma szkolnictwa w Polsce została wprowadzona przez Ministerstwo Edukacji Narodowej 1 września 1999 r. Wtedy też wprowadzono sześćioletnie szkoły podstawowe, trzyletnie gimnazja oraz trzyletnie licea i czteroletnie technika. Egzamin dojrzałości zdawany przed 2005 rokiem określa się obecnie mianem „starej matury”. Przed wprowadzeniem zmian egzamin maturalny składał się głównie z egzaminu pisemnego i ustnego z języka polskiego oraz kilku innych egzaminów z przedmiotów wybranych przez ucznia. System ten był krytykowany za niski poziom trudności, brak spójności i zbyt dużą rolę nauczycieli w ocenianiu. Podczas rekrutacji na wyższe uczelnie kandydat musiał posiadać świadectwo maturalne oraz podejść do egzaminu wstępnego na studia, przeprowadzanego przez każdą uczelnię na własnych zasadach.

Matura w formie zbliżonej do obecnej, została przeprowadzona masowo po raz pierwszy w 2005 roku jako tzw. nowa matura i była znaczącą reformą w systemie egzaminów maturalnych. Jej głównym założeniem było podniesienie standardów oceny uczniów, dostosowanie egzaminów do nowoczesnych wymagań edukacyjnych oraz zwiększenie obiektywności i wiarygodności oceniania. Zmiany obejmowały między innymi wprowadzenie dwóch poziomów egzaminów: podstawowego i rozszerzonego oraz zewnętrznych egzaminatorów (niezwiązanych bezpośrednio ze zdającym) przy ocenianiu egzaminów. Dodatkowo wyniki matury stały się *de facto* jedyną przepustką na studia.

Od wprowadzenia „nowej matury” system ulegał stopniowemu przekształceniu. W ciągu kilku lat po reformie wprowadzano różne poprawki i dostosowywano egzaminy do potrzeb edukacyjnych. Obecnie egzamin maturalny zdaje się z przedmiotów obowiązkowych:

- języka polskiego,
- matematyki (od 2010),
- języka mniejszości narodowej (tylko dla uczniów szkół lub oddziałów z nauczaniem tego języka),
- wybranego języka obcego nowożytnego,

a także przedmiotów dodatkowych, pisanych zawsze na poziomie rozszerzonym, maksymalnie sześciu do wyboru spośród: biologii, chemii, filozofii, fizyki, geografii, historii, historii muzyki, historii sztuki, informatyki, języka łacińskiego i kultury antycznej, języka mniejszości etnicznej (język łemkowski), języka mniejszości narodowej (białoruski, litewski, niemiecki, ukraiński), języka obcego nowożytnego (angielski, francuski, hiszpański, niemiecki, rosyjski, włoski), języka polskiego, języka regionalnego (język kaszubski), matematyki oraz wiedzy o społeczeństwie.

Wszystkie egzaminy przeprowadzane są w formie pisemnej, a język polski, języki mniejszości narodowych, etnicznych i regionalny oraz języki obce nowożytne również w formie ustnej.

Ostatnią reformą szkolnictwa jest ta podjęta 1 września 2017 r. Obecnie uczniowie realizują naukę w strukturze obejmującej:

- 8-letnią szkołę podstawową,

a następnie (do wyboru):

- 4-letnie liceum ogólnokształcące,
- 5-letnie technikum,
- 3-letnią szkołę branżową I stopnia,
- 2-letnią szkołę branżową II stopnia.

Do matury w 2023 roku przystąpili uczniowie objęci reformą edukacji z 2017 roku oraz ci, których – ze względu na rozpoczęty cykl kształcenia – reorganizacja jeszcze nie objęła. Z tego względu absolwenci szkół średnich przystąpili do egzaminów w dwóch formułach: w formule 2015 oraz formule 2023. Do egzaminu w formule 2023 przystąpili abiturienti czteroletnich liceów ogólnokształcących, a do formuły 2015 – absolwenci techników, szkół branżowych II stopnia, szkół artystycznych oraz licealiści, którzy realizowali 3-letni tok nauczania.

Niezmiennie celem egzaminu maturalnego jest ocena wiedzy, umiejętności i kompetencji uczniów po ukończeniu szkoły średniej (liceum lub technikum). Matura ma potwierdzić, że absolwent szkoły średniej osiągnął określony poziom edukacji, który pozwala na kontynuowanie nauki na uczelniach wyższych lub w innych instytucjach edukacyjnych. Przygotowanie do egzaminu maturalnego jest długotrwałym procesem. Szkoły średnie organizują dodatkowe zajęcia i kursy, a także egzaminy próbne, aby pomóc uczniom w przygotowaniu się do matury.

W Polsce obowiązuje system punktowy rekrutacji na studia. Każda uczelnia określa swoje własne zasady rekrutacji oraz wagę poszczególnych kryteriów. Uczniowie ubiegający się o miejsce na studiach są przyjmowani na podstawie wyników matury oraz innych kryteriów, takich jak oceny z wybranych przedmiotów w szkole średniej, wyniki egzaminów wstępnych (jeśli są wymagane), a także dodatkowe osiągnięcia i umiejętności kandydata.

Uczelnie przy rekrutacji najczęściej uwzględniają wyniki procentowe zdania matury na poziomie podstawowym z języka polskiego oraz z wybranego języka obcego. Co więcej, bardziej oblegane kierunki studiów mogą wymagać zdania matury na poziomie rozszerzonym z określonych przedmiotów, które

są związane z profilem kierunku studiów (np. rozszerzona matematyka dla kierunków technicznych). To w znacznym stopniu wpływa na wybór przez ucznia odpowiednich przedmiotów rozszerzonych na maturze.

Odpowiednio wczesna znajomość warunków przyjęcia na wybrane studia determinuje wybór przedmiotów uczonych w szkole na poziomie rozszerzonym, tak aby odpowiednio się przygotować i zwiększyć szanse na przyjęcie.

Zgodnie z art. 70 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574, z późn. zm.) to uczelnia ustala warunki, tryb oraz termin rozpoczęcia i zakończenia rekrutacji, jak również sposób jej przeprowadzenia. Podstawą przyjęcia na studia pierwszego stopnia lub jednolite studia magisterskie są wyniki:

- egzaminu dojrzałości,
- egzaminu maturalnego,
- egzaminu dojrzałości lub egzaminu maturalnego i egzaminu lub egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie,
- egzaminu dojrzałości lub egzaminu maturalnego i egzaminu lub egzaminów zawodowych.

Natomiast każda uczelnia, na zasadzie autonomii decyduje i ogłasza (do 30 czerwca roku poprzedzającego rok akademicki, w którym ma się odbyć rekrutacja, a w przypadku utworzenia uczelni lub studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu – niezwłocznie), jakie wyniki będą brane pod uwagę przy rekrutacji na poszczególne kierunki studiów.

Ważne jest, aby dokładnie zapoznać się z wymaganiami rekrutacyjnymi na wybranych uczelniach i kierunkach, aby wybrać odpowiednie przedmioty maturalne. Kandydaci na studia poszukujący odpowiedniej uczelni czy kierunku, mogą skorzystać z wielu źródeł informacji, w tym stron internetowych przygotowanych tylko w tym celu, jak choćby strona www.kierunkistudiow.pl lub www.dlamaturzysty.info. Umożliwiają one wyselekcjonowanie kierunków studiów z uwzględnieniem wybranych przedmiotów maturalnych. Poniżej przykład (drugiej z podanych stron) z wyborem matematyki na poziomie podstawowym i rozszerzonym i zawężeniem uczelni do terenu Małopolski. Wynikiem jest lista 116 kierunków na kilkudziesięciu uczelniach.

Jak już wspomniano, przystępujący do matury sam decyduje o wyborze przedmiotów dodatkowych oraz ich liczbie. W tej chwili może wybrać od 1 do 6 przedmiotów dodatkowych na poziomie rozszerzonym albo – w przypadku języków obcych – dwujęzycznym, natomiast osoby posiadające dyplom zawodowy lub dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe mogą nie przystępować do egzaminu z przedmiotu dodatkowego, zgłaszając w jego miejsce uprawnienia zawodowe.

Dla wielu kierunków studiów, zwłaszcza tych związanych z naukami ścisłymi, technicznymi, ekonomicznymi czy informatyką, wymagane są wyniki egzaminu z matematyki, niekiedy także na poziomie rozszerzonym.

Kierunki studiów wg przedmiotów na maturze

Kryteria przyjęć wymagane przez uczelnie podczas rekrutacji.
Studia stacjonarne, formuła "Nowa matura".

przyjęcia na studia - wybierz opcję

- kryteria przyjęć wg przedmiotów z matury
 brak kryteriów na podstawie przedmiotów

Kryteria przyjęć

zaznacz przedmioty z matury

poziom podstawowy

- język polski
 matematyka
 język angielski
 język francuski
 język hiszpański
 język niemiecki
 język rosyjski
 język włoski
 j. mn. nar.

poziom rozszerzony

- język polski
 matematyka
 język angielski
 język francuski
 język hiszpański
 język niemiecki
 język rosyjski
 język włoski
 j. łac. i kult. ant.
 biologia
 chemia
 filozofia
 fizyka
 geografia
 historia
 historia muzyki
 historia sztuki
 informatyka
 WOS
 j. mn. nar.
 j. grupy etnicznej
 j. reg. kaszubski

wybierz rodzaj wyszukiwania

- zaznaczone przedmioty wystarczą

Zaznaczone powyżej przedmioty spełniają warunki przyjęcia.
Im więcej przedmiotów zaznaczysz, tym więcej kierunków znajdziesz.

- zaznaczone przedmioty są uwzględniane

Zaznaczone powyżej przedmioty znajdują się wśród wymaganych.
Im mniej przedmiotów zaznaczysz, tym więcej kierunków znajdziesz.

Wyszukaj

możesz zawęzić poszukiwania (nie musisz)

województwo	Małopolskie	×
miasto	wszystkie	▼
grupa kierunków	wszystkie	▼
język	wszystkie	▼
typ uczelni	wszystkie	▼
status uczelni	wszystkie	▼
wpisz kierunek		Szukaj

wynik wyszukiwania

Znalezionych: 116

Rysunek 1. Przykład portalu ułatwiającego poszukiwania kierunku studiów

W opracowaniu skoncentrowano się na wyborach maturalnych przedmiotów dodatkowych przez uczniów małopolskich szkół średnich w kontekście wymagań rekrutacyjnych uczelni wyższych.

W Małopolsce, tak jak i w całej Polsce, istnieje kilka kierunków, które cieszą się stałą popularnością ze względu na ich perspektywy zawodowe. Poniżej zaprezentowano kilka przykładów popularnych kierunków studiów na uczelniach w Małopolsce wraz z przedmiotami maturalnymi, które są wymagane lub brane pod uwagę przy rekrutacji.

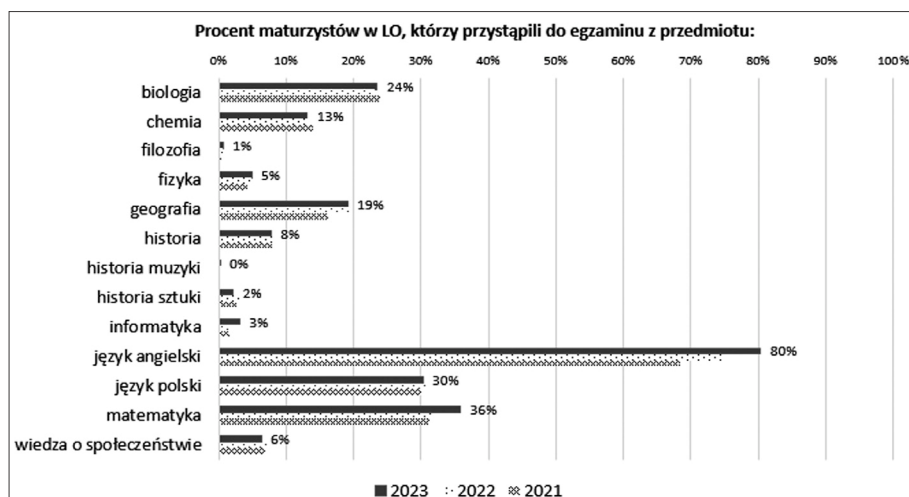
Tabela 1. Przykładowe kierunki studiów wraz z przedmiotami maturalnymi, które są wymagane lub brane pod uwagę przy rekrutacji

Kierunek	Przedmioty wymagane/Do wyboru
Psychologia UJ	biologia, chemia, filozofia, fizyka, geografia, historia, informatyka, język angielski, język polski, matematyka , wiedza o społeczeństwie
Prawo UJ	historia, język polski, matematyka , wiedza o społeczeństwie
Informatyka PK	obowiązkowo matematyka , a także jeden przedmiot wybrany spośród: fizyka, fizyka i astronomia, matematyka
Ekonomia UEK	język obcy, matematyka , geografia, historia, język polski, wiedza o społeczeństwie
Filologia angielska UJ	język angielski oraz jeden przedmiot do wyboru spośród: język polski, drugi język obcy, język łaciński i kultura antyczna
Finanse i rachunkowość UEK	obowiązkowo: nowożytny język obcy oraz do wyboru: matematyka , biologia, chemia, fizyka, geografia, historia, wiedza o społeczeństwie
Budownictwo PK	obowiązkowo matematyka , a także jeden przedmiot wybrany spośród: fizyka i astronomia, chemia, matematyka , informatyka
Informatyka AGH	uwzględniane są dwa przedmioty główne: matematyka oraz fizyka albo informatyka
Kierunek lekarski UJ	biologia, chemia, fizyka lub matematyka

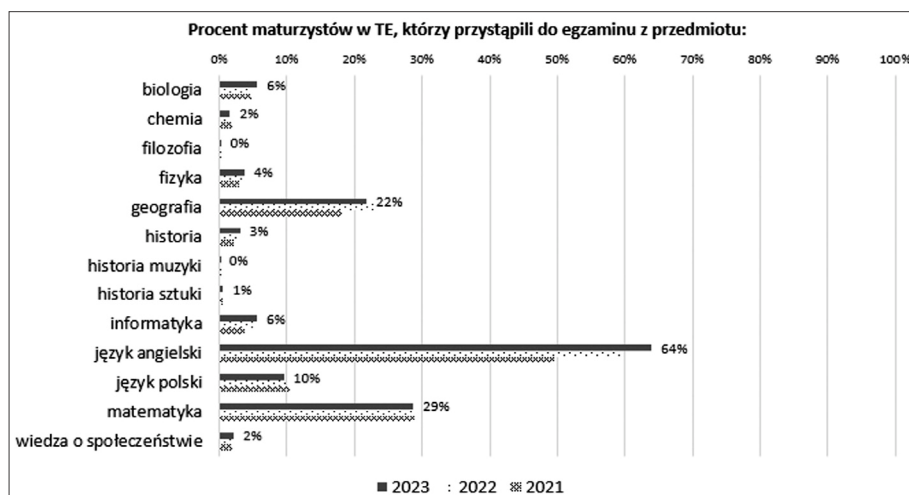
Na niemal wszystkie najpopularniejsze kierunki obowiązkowa lub możliwa do wyboru przy rekrutacji jest matematyka.

Spośród około dwudziestu możliwych do wyboru przedmiotów zdawanych jako dodatkowe uczniowie wybierają zasadniczo kilka: język angielski, język polski, matematyka, geografia, biologia, chemia. Wybór trzech pierwszych nie budzi zdziwienia: uczniowie zdają te przedmioty, których i tak uczą się do egzaminu obowiązkowego. Wybór pozostałych jest prawdopodobnie dyktowany z jednej strony wymogami stawianymi przez uczelnię, z drugiej zaś osobistymi preferencjami i zainteresowaniami uczniów.

Na wykresach przedstawiono wybory egzaminów dodatkowych przez uczniów liceów i techników w Małopolsce w ciągu ostatnich trzech lat.

Rysunek 2. Wybory egzaminów dodatkowych małopolskich licealistów w latach 2021–2023

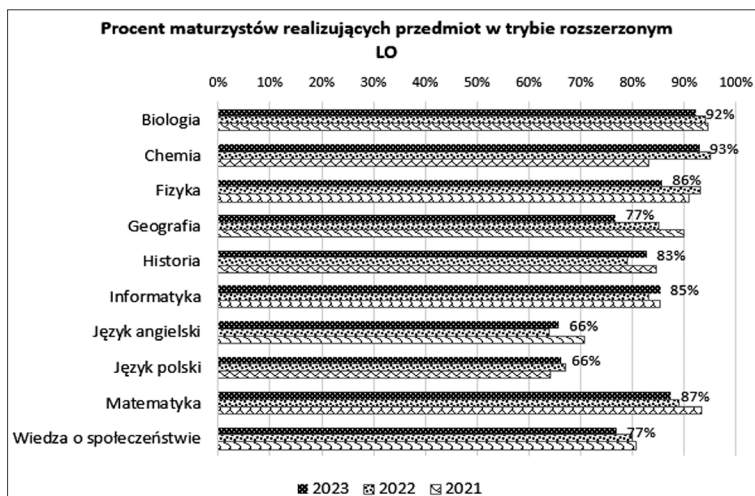

Rysunek 3. Wybory egzaminów dodatkowych abiturientów małopolskich techników w latach 2021–2023

Jak widać, w obu typach szkół wybory zdających nie zmieniają się szczególnie w ciągu lat. Wyjątkiem jest język angielski, który każdego roku wybiera coraz większa grupa maturzystów. Egzamin z języka angielskiego jest stosunkowo łatwy dla zdających – corocznie osiągnęte są na nim bardzo wysokie wyniki.

Uczniowie, przygotowując się do matury, mogą wybrać program nauczania na poziomie rozszerzonym. W założeniu uczeń już na początku nauki w szkole średniej wybiera profil kształcenia, z którym powiązana jest nauka przedmiotów zdawanych później na maturze.

Na rysunkach 4 i 5 przedstawiono procent maturzystów, którzy realizowali poszczególne przedmioty w trybie rozszerzonym, a następnie wybrali je na maturze jako przedmioty dodatkowe, czyli rozszerzone.

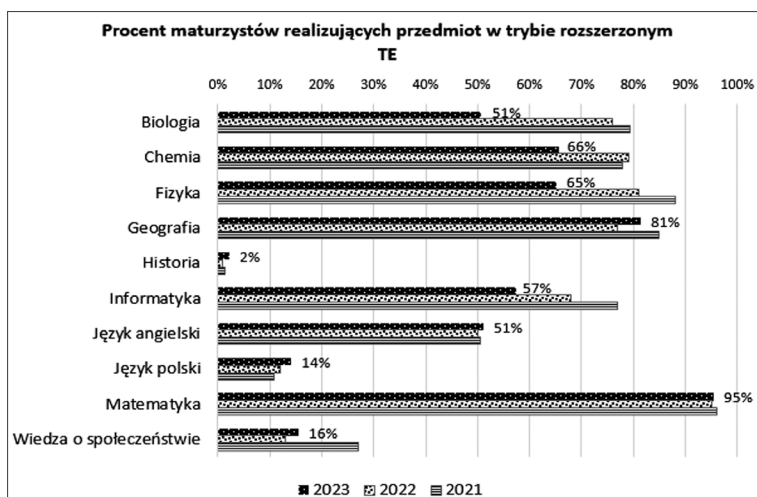
Rysunek 4. Procent maturzystów liceów ogólnokształcących realizujących przedmiot zdawany na maturze na poziomie rozszerzonym

Ponad 90% zdających biologię i chemię w liceach ogólnokształcących miało zwiększoną liczbę godzin z tych przedmiotów w cyklu nauczania. Najmniej maturzystów realizowało naukę na poziomie rozszerzonym z języka polskiego i języka angielskiego, było to jednak i tak ponad 60%.

Na przestrzeni trzech lat nie ma wyraźnych zmian w tendencji wyborów egzaminów w związku z kształceniem w trybie rozszerzonym. Wyjątek stanowią geografia i fizyka, które w 2023 roku były wybierane na maturze, mimo że rzadziej realizowano programy rozszerzone.

W technikum zdecydowana większość maturzystów (ponad 90%) zdających matematykę na poziomie rozszerzonym miała zwiększoną liczbę godzin nauki tego przedmiotu. Przedmioty przyrodnicze, zdawane jako egzaminy dodatkowe, również przez większość maturzystów były realizowane w zwiększonej liczbie godzin. Jedynie przedmioty humanistyczne były w niewielkim procencie wybierane jako rozszerzone w trakcie nauki w technikum.

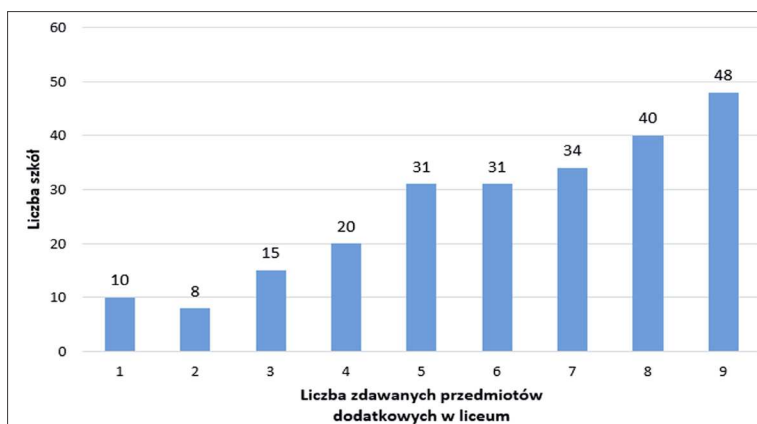
Warto zauważyć, że w kolejnych latach przedmioty przyrodnicze oraz informatyka były coraz częściej wybierane jako przedmioty maturalne przez uczniów, którzy nie kształcili się z nich na poziomie rozszerzonym.

Rysunek 5. Procent maturzystów techników realizujących przedmiot zdawany na maturze na poziomie rozszerzonym

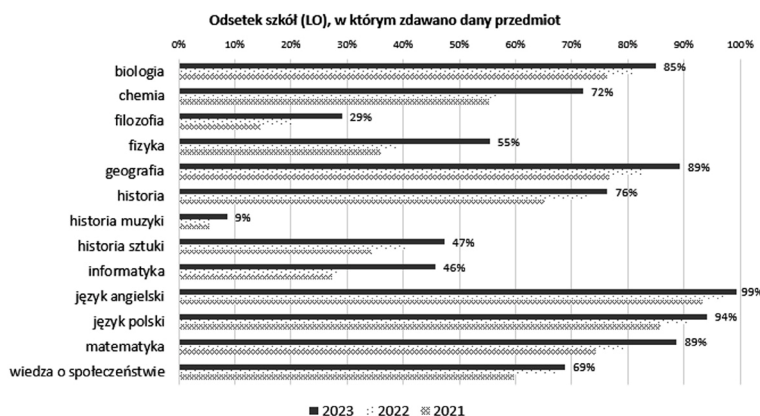
Należy również pamiętać, że w szkołach technicznych istnieje możliwość niezdawania przedmiotu dodatkowego, jeżeli absolwent posiada dokumenty poświadczające uzyskanie dyplomu zawodowego na poziomie technika. W 2023 roku 1233 absolwentów techników i szkół branżowych w Małopolsce – co stanowi 12% zdających – skorzystało z tej możliwości. Natomiast 445 maturzystów zdawało przedmiot dodatkowy, mimo uzyskania wcześniej tytułu technika.

W szkołach ma miejsce duża różnorodność wyboru zdawanych przedmiotów maturalnych. W 2023 roku na 186 szkół licealnych w Małopolsce w 48 liceach uczniowie wybrali 9 różnych przedmiotów dodatkowych. W ponad 150 szkołach zdawano ponad 5 przedmiotów dodatkowych.

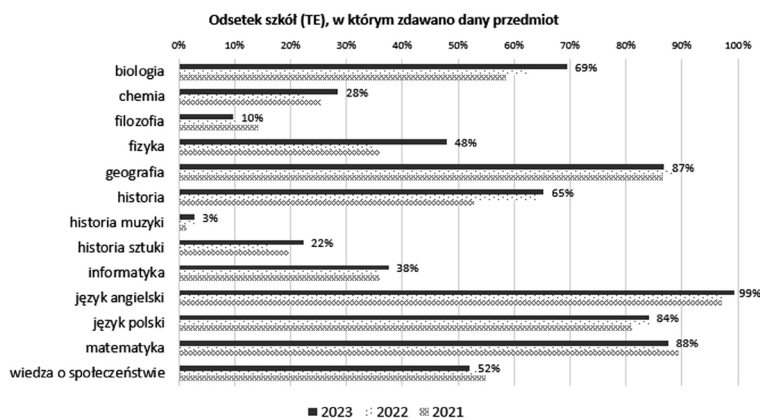
Rysunek 6. Liczba zdawanych przedmiotów dodatkowych w małopolskich liceach w 2023 r.

Jednocześnie takie przedmioty jak: język angielski, matematyka, język polski, biologia i geografia zdawane były w 4/5 liceów ogólnokształcących. Chemię, fizykę, historię, WOS, historię sztuki i informatykę maturzyści zdawali na poziomie rozszerzonym w połowie szkół licealnych.

Rysunek 7. Odsetek szkół licealnych w Małopolsce, w których w 2023 r. zdawano dany przedmiot

Dla porównania: biologię, geografę, historię, język angielski, język polski, matematykę i WOS zdawano w połowie szkół technicznych w Małopolsce.

Rysunek 8. Odsetek techników w Małopolsce, w których w 2023 r. zdawano dany przedmiot

Sporadycznie zdarzają się też szkoły, w których uczniowie wybierają jako dodatkowe tylko te przedmioty, które musieli zdawać jako obowiązkowe. W 2022 r. w Małopolsce było takich szkół 14, w tym 8 liceów i 6 techników. Natomiast w 2023 roku – 10 liceów i 3 technika.

Podsumowanie

Popularność przedmiotów dodatkowych zdawanych na maturze jest wypadkową różnych czynników:

- **uwarunkowań historycznych** – od lat przedmiotami zdawanymi na egzaminie dojrzałości były język polski i matematyka i nadal te przedmioty są jednymi z najczęściej zdawanych.
- **profilu szkół**, w których zdawane są egzaminy maturalne – szczególnie w dużych miastach szkoły maturalne zachęcają uczniów ciekawą ofertą edukacyjną, umożliwiając np. naukę z dziedzin humanistycznych, typu: dziennikarstwo, elementy kulturoznawstwa czy teatrologii, uzupełniając w ten sposób wiedzę uczniów o elementy przydatne na egzaminach z języka polskiego, historii czy WOS.
- **preferencji uczelni**, które korzystając z obiektywnych wyników egzaminacyjnych, chcą równocześnie pozyskać studentów legitymujących się wiedzą z konkretnych przedmiotów, zgodnych z kierunkiem studiów. Wpływają zatem na wybory abiturientów, dyktując listę zdawanych przedmiotów maturalnych, i tak na przykład:
 - większość uczelni technicznych wymaga matematyki na poziomie rozszerzonym, często dając także możliwość zastąpienia wyników egzaminu z fizyki wynikami z informatyki, a kierunek lekarski na UJ umożliwia zastąpienie wyników z fizyki wynikami z matematyki na poziomie rozszerzonym. Ponieważ uczniowie i tak uczą się matematyki do obowiązkowego egzaminu z matematyki, uznają, że łatwiej przygotować się z tego przedmiotu na poziomie rozszerzonym, niż uczyć kolejnego przedmiotu. Z tego też powodu niektóre przedmioty (np. fizyka) stają się coraz rzadziej wybierane na egzaminie maturalnym.
 - wyniki z geografii są uwzględniane przy rekrutacji na wiele różnorodnych kierunków: humanistycznych, technicznych, rolniczych. Egzamin stosunkowo mało zmieniał się przez lata, jest przewidywalny, sposób oceniania jest jasny, przejrzysty. Większość zadań w arkuszu (ok. 80%) zawiera barwne załączniki, obrazy ułatwiają zrozumienie poleceń. Stąd przekonanie, że egzamin jest stosunkowo łatwy i dający wiele możliwości studiowania.
- **znajomości języka angielskiego**, która stała się prawie koniecznością w obecnych czasach, jest to więc język nauczany od dzieciństwa i w naturalny sposób uznawany przez uczniów za raczej prosty na egzaminie. Zdając egzamin z języka angielskiego na poziomie obowiązkowym, maturzyści próbują siłą również na poziomie rozszerzonym.

W opracowaniu jedynie zasygnalizowano kilka aspektów związanych z wyborem przez maturzystów przedmiotów zdawanych na poziomie rozszerzonym. Interesująca byłaby dokładniejsza analiza strategii wyboru przedmiotów maturalnych na przykładzie różnych typów wybranych szkół i być może badań ankietowych wśród zdających.

Znajomość preferencji wyborów uczniowskich oraz wymagań uczelni wyższych mogłaby pomóc szkołom średnim w przygotowaniu dobrej oferty edukacyjnej na kolejne lata.